
Kyrkomötet
Organisationsutskottets betänkande 2021:6

Antal ledamöter i kyrkomötet och kyrkomötets arbetsformer

Sammanfattning

I betänkandet behandlas sex motioner varav två, 2020:19 och 2020:23, som avser antalet ledamöter i kyrkomötet, och fyra, 2020:6, 2021:53, 2021:83 och 2021:85, som på olika sätt knyter an till kyrkomötets arbetsformer. Utskottet föreslår avslag på samtliga motioner.

Till betänkandet finns fyra reservationer och ett särskilt yttrande.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. avslå motion 2020:6,
2. avslå motion 2020:19,
3. avslå motion 2020:23,
4. avslå motion 2021:53,
5. avslå motion 2021:83 punkt 1,
6. avslå motion 2021:83 punkt 2,
7. avslå motion 2021:83 punkt 3,
8. avslå motion 2021:85 punkt 1,
9. avslå motion 2021:85 punkt 2.

Motionernas förslag

Motion 2020:6 av Karl-Gunnar Svensson, Utvärdering av kyrkomötet 2020

Kyrkomötet beslutar att med anledning av kyrkostyrelsens skrivelse 2020:1 Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2021–2023 med anledning av coronapandemin uppdra till kyrkostyrelsen att göra en särskild utvärdering av kyrkomötet 2020.

Motion 2020:19 av Eric Westroth m.fl., Antalet ledamöter i kyrkomötet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda antalet ledamöter i kyrkomötet i syfte att reducera antalet ledamöter och därigenom även göra nödvändiga besparingar på nationell beslutsnivå.

Motion 2020:23 av Bengt Kjellgren och Mats Hagelin, Minskat antal ledamöter i kyrkomötet

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda antalet ledamöter i kyrkomötet, i syfte att reducera antalet ledamöter och därigenom även göra nödvändiga besparingar på nationell nivå.

Motion 2021:53 av Hans-Olof Andrén m.fl., Regler för kvalificerat beslutsfattande

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att ta fram förslag till förstärkta bestämmelser för kyrkomötets beslut med kvalificerat beslutsfattande.

Motion 2021:83 av Margareta Carlsson m.fl., Kyrkomötets mandatstöd

Kyrkomötet beslutar att uppdra till kyrkostyrelsen att

1. ta fram ett reglemente för kyrkomötets mandatstöd samt att förtydliga skrivningarna i syftet med kyrkomötets mandatstöd,
2. utifrån detta reglemente införa skyldighet till redovisning av hur mandatstödet använts av nomineringsgrupp,
3. inför varje ny mandatperiod, skriftligt informera de nomineringsgrupper som valts in i kyrkomötet vad syftet med mandatstödet är.

Motion 2021:85 av Linda Sjöo m.fl., Utbildning för nya förtroendevalda

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att utforma och starta en utbildning för nytillträdda förtroendevalda i kyrkomötet som inleder varje mandatperiod.
2. varje förtroendevald i kyrkomötet erbjuds ett fysiskt exemplar av kyrkoordningen.

Bakgrund

Antal ledamöter i kyrkomötet

Gällande bestämmelser

Kyrkomötet består av 251 ledamöter varav 249 väljs i direkta val av kyrkans röstberättigade medlemmar och två väljs av utlandsförsamlingarna (11 kap. 1 och 2 §§ kyrkoordningen).

Tidigare behandling

I utredningsarbetet inför kyrkoordningens tillkomst föreslogs att antalet ledamöter i kyrkomötet oförändrat skulle vara 251 (SKU 1998:1). Under remissförfarandet anförde en del remissinstanser som sin mening att antalet ledamöter i kyrkomötet borde minskas. Svenska kyrkans centralstyrelse gick på remissinstansernas linje och föreslog i kyrkoordningsskrivelsen (CsSkr 1999:3) en minskning av antalet ledamöter till 201.

När frågan kom till kyrkomötet anförde andra kyrkolagsutskottet i sitt betänkande över centralstyrelsens förslag (2KL 1999:1) att en minskning till 201 ledamöter skulle reducera kyrkomötets representativitet. Utskottet befarade att reduktionen främst skulle drabba glesbygden och olika fromhetsriktningar. De små nomineringsgrupperna skulle enligt utskottet också få svårare att hävda sig. Andra kyrkolagsutskottet föreslog därför att antalet ledamöter fortsatt skulle vara 251. Kyrkomötet beslöt i enlighet med utskottets förslag.

Även vid kyrkomötena 2001 och 2002 avslogs motioner som rörde en minskning av antalet ledamöter i kyrkomötet.

2008 prövade *Utredningen om demokrati och delaktighet i Svenska kyrkan* om det borde göras någon förändring av antalet ledamöter i kyrkomötet. I betänkandet *Styra och leda: Samverkan och ansvarsfördelning i Svenska kyrkan* (SKU 2008:1) anförde utredningen att det sedan kyrkoordningen beslutades inte hade tillkommit något nytt som gav anledning till en omprövning av de ställningstaganden som då hade gjorts. Utredningen menade att förlusten i representativitet var större än de vinster som kunde göras genom att minska antalet ledamöter. Kyrkostyrelsen anförde i sin skrivelse till 2009 års kyrkomöte (KsSkr 2009:5) att man delade utredningens bedömning och föreslog därför ingen ändring av antalet ledamöter. Kyrkomötet beslöt i enlighet med kyrkostyrelsens förslag (KmSkr 2009:2).

Till kyrkomötet 2013 hade organisationsutskottet tagit ställning till dels en motion (2013:69) i vilken föreslogs att antalet ledamöter skulle minskas till 201 och dels en motion (2013:53) som föreslog att kyrkomötet skulle uppdra till kyrkostyrelsen att kartlägga konsekvenserna av en minskning av antalet kyrkomötesledamöter till 201. Organisationsutskottet hänvisade i sitt betänkande O 2013:11 till 2009 års kyrkomötesbeslut och menade att det inte fanns skäl att åter lägga tid och resurser på en sådan kartläggning som efterfrågades i motion 2013:53. Enligt utskottets mening ägde vidare de överväganden som gjordes 2009 alltså giltighet varför man föreslog kyrkomötet att avslå bägge motionerna. Kyrkomötet följde utskottets förslag.

Kyrkomötet behandlade 2014 en motion (2014:26) om att utreda och lämna förslag till ändring i kyrkoordningen avseende ett minskat antal ledamöter i kyrkomötet. Organisationsutskottet framhöll vikten av en ändamålsenlig representativitet. Kyrkomötets möjlighet att kunna representera hela landet bedömdes väga tyngre än intresset av att skapa effektivare arbetsformer och hålla ned kostnaderna. Med anledning av detta och de överväganden som gjordes i betänkandet *Styra och leda: samverkan och ansvarsfördelning i Svenska kyrkan* (SKU 2008:1) föreslog organisationsutskottet att kyrkomötet skulle avslå båda motionerna. Kyrkomötet följde utskottets förslag. Frågan kom att behandlas ytterligare en gång under mandatperioden vilket resulterade i förenklad motionsbehandling avseende motion 2017:108 i och med betänkande O 2014:6. Kyrkomötet avslog motionen.

Kyrkoordningens regler om beslutsfattande m.m.

Gällande bestämmelser

Ärenden i kyrkomötet ska beredas i utskott innan de avgörs, eller om de gäller val, av valberedningen (11 kap. 11 § kyrkoordningen). Inför beslut om ändringar i Svenska kyrkans bestämmelser som kyrkomötet beslutar om, ska också, enligt kyrkomötets arbetsordning, kyrkorättsnämnden ha yttrat sig. Vidare finns det särskilda bestämmelser om beredningen för lärofrågor (11 kap. 16–18 §§). För beslutsfattandet gäller som huvudregel vid omröstning den mening som mer än hälften av ledamöterna i kyrkomötet är ense om (11 kap. 14 §, 3 kap. 33 §).

Beredning av ärenden som väckts till kyrkomötets första sammanträde under ett år, görs vid detta sammanträde och beredningen ska vara färdig i sådan tid att ärendet kan avgöras vid årets andra sammanträde (11 kap. 12 §). Vid det andra sammanträdet ska kyrkomötet fatta beslut i alla ärenden som har väckts vid det första sammanträdet och som inte behandlas enligt bestämmelserna i 18 och 19 §§ (11 kap. 13 §). Det finns inte några regler om bordläggning.

Kyrkomötet kan på förslag av ordföranden besluta om att för särskilt fall avvika från bestämmelserna 6 och 11–13 §§. Ett sådant förslag prövas genom omröstning utan föregående beredning i utskott och fordrar att minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av kyrkomötets ledamöter ansluter sig till förslaget (11 kap. 15 §).

I kyrkomötets arbetsordning finns ytterligare bestämmelser om kyrkomötet (11 kap. 23 §). För avvikelser från bestämmelser som regleras där finns en motsvarande reglering (se 1 kap. 4 § kyrkomötets beslut [SvKB 1999:3] om arbetsordning för kyrkomötet).

För vissa ärenden gäller däremot särskilda bestämmelser om beslutsfattande. Läronämnden ska, som nämnts ovan, enligt 11 kap. 17 § första stycket kyrkoordningen yttra sig innan kyrkomötet beslutar i ärenden som rör vissa grundläggande lärofrågor som räknas upp i nämnda stycke. Läronämnden ska även beredas tillfälle att yttra sig i övriga lärofrågor enligt andra stycket. Enligt 11 kap. 18 § gäller en särskild beslutsordning för vissa lärofrågor. Med ”vissa lärofrågor” avses här både ärenden som rör grundläggande lärofrågor och ärenden som rör s.k. övriga lärofrågor och där läronämnden angett att den särskilda beslutsordningen kan bli tillämplig. Denna särskilda beslutsordning innebär att biskoparna, när det har fastställts vilka beslutsförslag som föreligger men innan kyrkomötet fattar beslut, ska besluta om den särskilda beslutsordningen ska tillämpas. Biskoparna får fatta ett sådant beslut om de finner att ett förslag inte bör genomföras därför att det strider mot Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära. Om kyrkomötet bifaller ett förslag för vilket biskoparna har beslutat att en särskild beslutsordning ska gälla ska det förslaget tas upp på nytt vid kyrkomötets andra sammanträde året efter att val till kyrkomötet har ägt rum. Läronämnden ska då åter yttra sig och ärendet på nytt beredas i utskott innan kyrkomötet fattar ett slutligt beslut. Om kyrkomötet sedan vid det slutliga beslutet bifaller ett förslag för vilket biskoparna har beslutat att den särskilda beslutsordningen ska gälla, måste minst tre fjärdedelar av de röstande bifalla förslaget för att det ska genomföras.

Utöver den särskilda beslutsordning som stipuleras för vissa lärofrågor finns också en särskild beslutsordning som gäller vid ändring av följande bestämmelser (11 kap. 19 § kyrkoordningen):

1. 11 kap. 16–19 §§ om lärofrågor och vissa bestämmelser i kyrkoordningen,
2. 29 kap. 2–4 §§ om kyrkotillhörighet,
3. 53 kap. om offentlighet för handlingar, och
4. 54 kap. om undantag från offentlighet för handlingar m.m.

Om inte minst tre fjärdedelar av de röstande beslutar att ändra en bestämmelse som avses i uppräkningslistan får kyrkomötet ändra bestämmelsen med enkel majoritet genom två likalydande beslut. Det andra beslutet ska fattas vid kyrkomötets andra sammanträde året efter att val till kyrkomötet har ägt rum.

Om det däremot rör ett ärende där biskoparna beträffande ett visst förslag i ett ämne som anges i uppräkningslistan i 11 kap. 19 § (se ovan) har beslutat att den särskilda beslutsordningen i 11 kap. 18 § ska gälla, tillämpas den ordningen (se ovan). Av bestämmelserna framgår även att den särskilda beslutsordningen i 11 kap. 18 § går före den särskilda beslutsordningen i 11 kap. 19 § vid en eventuell konflikt mellan dessa bestämmelser.

Till skillnad från vad som gäller för kyrko- och stiftsfullmäktige (3 kap. 17 §, 7 kap. 6 §) finns inte några bestämmelser för kyrkomötet eller dess organ, annat än kyrkorättsnämnden (jfr 4 kap. 2 b § arbetsordning för kyrkomötet), om att ett visst antal ledamöter måste vara närvarande för att organet ska vara beslutsfört.

Tidigare behandling i kyrkomötet

Den gällande ordningen fick sin utformning genom likalydande beslut av 2009 och 2010 års kyrkomöten (KsSkr 2009:5, O 2009:1, KmSkr 2009:2, KmSkr 2010:13).

När kyrkoordningen ursprungligen beslutades gällde att kyrkomötet i ärenden enligt 11 kap. 19 § kyrkoordningen (se ovan), skulle fatta likalydande beslut vid sitt

andra sammanträde, då i oktober, två på varandra följande år (19 § i dess lydelse före 1 januari 2011). Vad gällde vissa lärofrågor enligt dåvarande 17 § gällde att om kyrkomötet valde att bifalla ett förslag som hade avstyrkts av läronämnden, så skulle nämnden åter yttra sig och ärendet på nytt beredas i utskottet innan kyrkomötet fattar ett slutligt beslut (18 § i dess lydelse före 1 januari 2011). Vid det slutliga beslutet skulle två tredjedelar av de röstande bifalla ett förslag som hade avstyrkts av läronämnden för att förslaget skulle genomföras.

Ändringarna till nu gällande ordning baserades på förslag i betänkandet *Styra och leda: samverkan och ansvarsfördelning i Svenska kyrkan* (SKU 2008:1). I skrivelsen framhöll styrelsen avseende förslagen om särskild beslutsordning för lärofrågor att det är bra att det finns en tröghet inbyggd i beslutsprocessen när det gäller beslut av den aktuella karaktären (KsSkr 2009:5 s. 62 f). I remissbehandlingen hade ett antal remissinstanser velat ge biskoparna vetorätt och framfört att kyrkomötet inte ska kunna bifalla ett beslut efter det att biskoparna har avstyrkt det. Även om det, enligt styrelsen, får ses som högst osannolikt att kyrkomötet skulle fatta ett sådant beslut, ansåg kyrkostyrelsen att möjligheten ändå ska finnas. Av denna anledning föreslog styrelsen att en högre tröskel än den tidigare skulle gälla och att det därför skulle krävas 3/4 majoritet för att ett beslut i lärofrågor i dessa fall ska kunna fattas. Kyrkomötet fick därigenom möjlighet att genom två likalydande beslut avgöra en fråga med enkel majoritet. Det andra beslutet får dock fattas först vid det andra sammanträdet, året efter det att val till kyrkomötet har ägt rum.

Vad gällde bestämmelserna i 11 kap. 19 § framhöll kyrkostyrelsen (KsSkr 2009:5 s. 66 f.) att det inte minst mot bakgrunden att det inte finns någon möjlighet till bordläggning i kyrkomötet, att det är ändamålsenligt med den form av minoritetsskydd som den särskilda beslutsordningen i dessa frågor innebär. Någon ändring i omfattningen av ärenden gjordes inte, även om ordalydelsen förtydligades. Styrelsen betonade vidare att grunderna för principen om offentlighet för handlingar i sin grundläggande form regleras i lagen (1998:1591) om Svenska kyrkan. Styrelsen bedömde vidare att en nivå där 189 av kyrkomötets 251 ledamöter måste stödja beslutet är tillfredställande hög och att det sannolikt endast skulle medföra att det är i principiella frågor där det finns tydliga skiljelinjer som majoriteten kan komma att understiga de stipulerade tre fjärdedelarna.

Före 2000

Närmast före kyrkoordningens tillkomst gällde kyrkolagen (1992:300) för beslutsfattande i kyrkomötet. Enligt denna gällde som huvudregel den mening som mer än hälften av de röstande enade sig om. När det däremot gällde förslag till kyrklig kungörelse, inklusive upphävande eller ändringar av sådan, som gällde Svenska kyrkans lära eller böcker, skulle det, om förslaget inte förkastades av kyrkomötet, på yrkande av minst tio av dess ledamöter vila till dess att det nyvalda kyrkomötet sammanträdde. Kyrkomötet kunde dock omedelbart anta förslaget om minst fem sjättedelar av de röstande enade sig om förslaget (29 kap. 25 och 26 §§). Motsvarande gällde enligt förutvarande 1982 års lag (1982:943) om kyrkomötet avseende kyrklig kungörelse som gällde svenska kyrkans lära eller avsåg bibelöversättning, psalmbok, evangeliebok, kyrkohandbok eller katekes (35 och 36 §§).

När det närmast före 2000 gällde beslut som avsåg "[g]rundläggande föreskrifter om svenska kyrkan som trossamfund och om kyrkomötet som en församling av valda ombud för svenska kyrkan" angavs i övergångsbestämmelserna till regeringsformen att detta skulle regleras i lag (se ovan). Sådan lag stiftades av riksdagen på samma sätt som huvudbestämmelserna i riksdagsordningen. Innan sådan lag stiftades skulle

yttrande av kyrkomötet inhämtas. Huvudbestämmelserna i riksdagsordningen stiftades då på samma sätt som gäller idag (se vidare nedan). I övergångsbestämmelserna angavs även att kyrkomötet med stöd av föreskrifter i lag, som utfärdats på det sätt som nyss nämnts, genom kyrklig kungörelse fick meddela föreskrift i bestämmelsen uppräknade ämnen.

Beslutsfattande i riksdagen avseende grunderna för Svenska kyrkan

Enligt 8 kap. 17 § regeringsformen gäller att vid stiftande, ändring eller upphävande av lag som avser trossamfund och grunderna för Svenska kyrkan som trossamfund ska detta ske på samma sätt som stiftande av riksdagsordningen. Riksdagsordningen stiftas genom två likalydande beslut. Genom det första beslutet antas förslaget som vilande och det andra beslutet får inte fattas tidigare än efter ett riksdagsval och av den nyvalda riksdagen. Därutöver ska det ha gått minst nio månader mellan det att ärendet första gången anmäldes i kammaren och valet, om inte konstitutionsutskottet beslutar om undantag. Den kan också stiftas genom endast ett beslut, om minst tre fjärdedelar av de röstande och mer än hälften av riksdagens ledamöter röstar för beslutet.

Mandatstöd till nomineringsgrupper i kyrkomötet

Till nomineringsgrupper som är representerade i kyrkomötet utgår ett mandatstöd. Mandatstödet syftar till att grupperna ska kunna genomföra opinionsbildande arbete och informationsspridning kring de demokratiska processerna i Svenska kyrkan. Vidare används mandatstödet till utbildningsinsatser inom nomineringsgrupperna. Kyrkomötet beslutar om mandatstöd och vilken nivå som det ska ligga på. Nuvarande system fastställdes 2007 (KsSkr 2007:1, B 2007:1). 2010 beslutade kyrkomötet om en femprocentig sänkning av mandatstödet (B 2010:1). Mandatstödet utgår under hela mandatperioden och baseras på valresultatet. Det utgår med 71,25 procent av ett prisbasbelopp valåret och året före valåret samt övriga år med 47,5 procent av ett prisbasbelopp per mandat som gruppen har i kyrkomötet. Utlandsmandaten får stöd som uppgår till ett belopp som motsvarar mandatstödet.

Tidigare behandling

Mandatstöd till nomineringsgrupper infördes 2005. I en motion (2004:28) föreslog motionären att bidrag ska utgå årligen med ett belopp som motsvarar 25 procent av prisbasbeloppet per mandat till alla nomineringsgrupper som i valet erhåller mandat i kyrkomötet. Tidigare utgick ett utbildningsbidrag om 5 000 kr per mandat och år. Organisationsutskottet delade grundsynen i motionen om att det var angeläget att nomineringsgrupperna gavs ekonomiska och organisatoriska förutsättningar för att kunna genomföra opinionsbildande arbete och sprida information kring de demokratiska processerna i Svenska kyrkan (O 2004:2). Organisationsutskottet föreslog att kyrkomötet skulle bifalla motionen vilket också skedde. Av organisationsutskottets betänkande framgår att införandet av bidrag till nomineringsgrupper var möjligt men med en inskränkning vilket nivåutredningen konstaterade tidigare i sitt betänkande *Arbetet på olika kyrkliga nivåer* (SKU 1998:3). Nivåutredningen menade att det inte torde vara möjligt att i det sammanhanget närmare ange några principer eller riktlinjer för hur ett bidragsbeslut ska vara utformat för att inte stå i strid med likabehandlingsprincipen som framgår av 2 kap 4 § respektive 5 § kyrkoordningen. Utredningen ville dock peka på vikten av att ett sådant ekonomiskt stöd inte får utformas så att det otillbörligt gynnar eller missgynnar ett visst parti eller en viss grupp. Nämnade bestämmelser riktar sig till församlingar och pastorat men utredningens uppfattning,

vad gäller den nationella nivån, var att kyrkomötet på samma sätt kan fatta beslut om bidrag eller stöd till partier eller grupper som finns representerade i kyrkomötet.

2007 höjdes mandatstödet med motiveringen att det var för att stärka den demokratiska organisationens funktion genom möjlighet till bättre rekrytering och utbildning av förtroendevalda samt ett utvecklat informationsarbete från nomineringsgruppernas sida (KsSkr 2007:1). 2010 föreslog kyrkostyrelsen en sänkning av mandatstödet med 10 procent (KsSkr 2010:1). Budgetutskottet menade dock att besparingen var orimligt stor och föreslog därför att mandatstödet i stället sänks med 5 procent från dåvarande nivå. Kyrkomötet biföll utskottets förslag (B 2010:1, KmSkr 2010:15).

Om stöd till politiska partier

Stödet från staten och riksdagen är den största inkomstkällan för partier på riksnivå. Partistödet anses vara av stor vikt för demokratin med fria partier, fri nyhetsförmedling och opinionsbildning som grundläggande inslag. Det finns olika former av stöd som dessutom är lagfästa. Staten ger stöd till partiernas allmänna verksamhet (se bland annat lag [1972:625] om statligt stöd till politiska partier) och riksdagen ger stöd till partigruppernas och riksdagsledamöternas arbete i riksdagen (lag [2016:1109] om stöd till partigrupperna för riksdagsledamöternas arbete i riksdagen). Statens stöd utgår till partier både i och utanför riksdagen. Partierna bestämmer till stor del själva vad bidragen ska användas till. Riksdagens stöd till partigruppernas och ledamöternas arbete i riksdagen delas ut i form av basstöd, stöd till ledamöternas politiska sekreterare, stöd till ledamöternas utrikesresor och stöd till ledamöternas språkutbildning. Basstödet består av ett grundbelopp om 1,7 miljoner kronor per år och vidare ett tilläggsbelopp beroende på antalet riksdagsledamöter. Stödet till politiska sekreterare ska bekosta handläggarghjälp åt ledamöterna. Varje parti beslutar själv hur stödet ska användas och hur det bygger upp ett partikansli som passar ledamöternas behov och önskemål. Partier och sidoorganisationer måste redovisa de intäkter som de får av det offentliga stödet enligt någon av de ovan angivna lagarna.

Vidare har kommuner och regioner möjlighet att lämna stöd till politiska partier. I den nya kommunallag som trädde i kraft den 1 januari 2018 anges att kommuner och regioner får ge partistöd till politiska partier för att stärka deras ställning i den kommunala demokratin. Partistöd får ges till de politiska partier som är representerade i fullmäktige och som är juridiska personer. Det är fullmäktige som beslutar om partistödet omfattning och formerna för det. Det framgår även av lagen (4 kap. 31 §) att beslut om partistöd ska innehålla krav på att mottagaren årligen lämnar en skriftlig redovisning som visar att partistödet använts till att stärka deras ställning i den kommunala demokratin.

Utbildningsmaterial och utbildningsinsatser till kyrkomötets ledamöter

I anslutning till det sista sammanträdet i mandatperioden, ska det nyvalda kyrkomötet samlas till ett valsammanträde. En del av tiden vid det nyvalda kyrkomötets valsammanträde ägnas åt utbildning och fortbildning av nya och gamla ledamöter. Vid detta tillfälle får ledamöterna ta emot en informationsfolder om kyrkomötet, *Kyrkomötet – en vägledning*. I inledningen av session ett under mandatperiodens första år får utskottens ledamöter och ersättare också, utskottsvis, en kortare introduktionsutbildning om utskottsarbetet av respektive utskotts sekreterare. Ledamöter har också erbjudits olika böcker inom ämnet, till exempel *För troende vald* av Håkan E. Wilhelmsson och *Du är vald!* Av L. Björksell, I. Rundwall och E. Sjöberg-Sund.

Tidigare behandling

Frågan om utbildning och fortbildning till kyrkomötets förtroendevalda togs upp i betänkandet *Kyrkomötets arbetsformer*, som lämnades till kyrkomötets presidium 2017. Utredningen hade i uppdrag att se över och förändra arbetsformerna för kyrkomötet. När det gällde de material som tillhandhålls till ledamöterna menade utredningen att detta är bra, men att utbildning och fortbildning av kyrkomötets ledamöter skulle kunna utvecklas ytterligare. Som skäl för detta framhölls att det är av stor vikt att samtliga ledamöter känner sig förtrogna med kyrkomötets arbetssätt, de styrande regelverken och övrig information kring vad det innebär att vara ledamot i kyrkomötet. Utredningen menade att en sådan förståelse hos ledamöterna ökar effektiviteten både i utskottsarbetet och i plenumsessionerna. Utredningen uppmanade vidare presidiet att i samråd med gruppledarna arbeta vidare med frågan om vidareutbildning av ledamöterna. Utredningen anser att det behöver finnas en webbaserad utbildning, som möjliggör för ledamöter att fördjupa sina kunskaper redan innan de kommer till kyrkomötets sammanträde. Kyrkostyrelsen bejakade i sitt remissyttrande behovet av utbildning och ansåg att webbutbildningar är en långsiktig och strategisk viktig investering som bör kunna tillgodose kyrkomötets utbildningsbehov. Presidiet delade, i sin skrivelse PSkr 2017:1, utredningens uppfattning om vikten av ytterligare utbildning- och fortbildningsinsatser och pekade speciellt på möjligheten till webbaserad utbildning samt att det, med stöd av kyrkokansliet, kan anordnas kortare utbildningstillfällen i samband med möten med nomineringsgrupperna eller vid inledningen av utskottsarbetet.

Kyrkoordningen till kyrkomötets ledamöter

Kyrkomötet fastställde kyrkoordningen år 1999 varefter bokförlaget Verbum tryckte upp två olika versioner av kyrkoordningen. Dåvarande centralstyrelsen lät, genom Verbum, trycka upp den första officiella versionen av kyrkoordningen och skickade ut den till alla församlingar. Denna version, med grått omslag, innehöll endast ren kyrkoordningstext utan register och liknande samt gavs endast ut i en upplaga. Den andra versionen, med benämningen ”Kyrkoordning med angränsande lagstiftning för Svenska kyrkan”, som trycktes upp av Verbum var blå till utseendet och kom att innehålla angränsande lagstiftning och register m.m. Verbum har sedan dess årligen tryckt upp kyrkoordningen i dess blå utformning. Verbums tryckta upplaga är en förlagsprodukt.

Före år 2003 publicerades Svenska kyrkans bestämmelser tillsammans med ändringar i kyrkoordningen i en serie som trycktes upp av kyrkostyrelsen och distribuerades till alla pastorat, samfälligheter och stift samt till dem som prenumererade på serien. På detta sätt fick kyrkans enheter kännedom om uppdateringar och ändringar i bestämmelserna och kyrkoordningen i relation till den första upplagan av kyrkoordningen. Sedan årsskiftet 2003/2004 trycks inte längre den officiella versionen av Svenska kyrkans bestämmelser och ändringar i kyrkoordningen i pappersform. Den officiella versionen publiceras i stället elektroniskt och hålls tillgänglig via adressen: www.svenskakyrkan.se/kyrkoordningen.

På ovan redovisad sida finns den vid var tid gällande versionen av kyrkoordningen och övriga Svenska kyrkans bestämmelser att tillgå utan kostnad. Den officiella utgåvan av kyrkoordningen är den som blivit beslutad av kyrkomötet och utfärdad av kyrkostyrelsen. Den blå utgåvan av kyrkoordningen är en förlagsprodukt från Verbum som revideras årligen med utgångspunkt i den officiella versionen av kyrkoordningen och andra Svenska kyrkans bestämmelser. Den ovan nämnda förlagsprodukten finns

i tryckt upplaga hos Verbum och kostar för närvarande 329 kronor inklusive moms per bok.

O 2021:6

Vid kyrkomötet 2014 behandlade kyrkorättsutskottet i betänkandet 2014:5 en motion som handlade om att köpa in bekännelseskrifterna till kyrkomötesledamöterna (motion 2014:97). Utskottet konstaterade då att den utbildning i såväl kyrkorättsliga som teologiska frågeställningar som är angelägna för ledamöterna, lämpligen får ske med hjälp av det ekonomiska stöd som ges till nomineringsgrupperna. Med dessa medel menade utskottet att nomineringsgrupperna kan skaffa det material som behövs för att fullgöra uppdraget som kyrkomötesledamot. Utskottet har också vid tidigare behandlingar anfört att det finns goda möjligheter att ta del av dessa dokument då de finns tillgängliga på internet (Kr 2010:4, se även däri hänvisade tidigare betänkanden).

Utvärdering av kyrkomötets sammanträde 2020

Om kyrkomötet 2020 m.m.

Kyrkomötet 2020 genomfördes i förenklad form till följd av den extraordinära situation som förelåg på grund av samhällsspridningen av det virus som orsakar sjukdomen covid-19. Grunden för detta var en överenskommelse mellan de i kyrkomötet representerade nomineringsgrupperna och representanter för utlandsförsamlingarna. Överenskommelsen träffades efter samråd med kyrkomötets presidium. Den innefattade även ett bejakande från grupperna av formella avvikelser från bestämmelser om kyrkomötets arbetsformer för att möjliggöra sammanträdet. Sammanträdet genomfördes i enlighet med överenskommelsen och innebar bland annat att enbart kyrkomötets presidium var närvarande på den fysiska plats där sammanträdet hölls, medan övriga ledamöter deltog i beslutsfattandet genom ljud- och bildöverföring i realtid. Av kyrkomötets 251 ledamöter deltog 44 i plenum, baserat på en procentuell fördelning utifrån antalet mandat i kyrkomötet. En representant för utlandskyrkans ledamöter inkluderades i detta. I utskottens sammanträden deltog ledamöter, biskopar och i vissa fall ersättare, på distans. Överenskommelsen innefattade även ett avstående från att motionera i alla ämnen och om bordläggning av motioner. Kyrkomötet behandlade till följd av detta ett begränsat antal ärenden och beslutade bara i ärenden som rörde kyrkostyrelsens skrivelser samt motioner som anknöt till dessa och verksamhetsberättelser från kyrkomötets nämnder. Övriga motioner bordlades i enlighet med överenskommelsen till år kyrkomötet 2021.

Även för genomförandet av den första sessionen vid 2021 års kyrkomöte har en överenskommelse träffats om formerna för genomförandet. Överenskommelsen innebär i likhet med den som träffades inför kyrkomötet 2020 bland annat ett bejakande av avvikelser från bestämmelser om kyrkomötets arbetsformer. Den innebär vidare att enbart presidiet finns på den fysiska plats där kyrkomötet formellt äger rum och att övriga personer deltar på distans i sammanträden i plenum, utskott och andra beredningsorgan. Grupperna har, till skillnad från 2020, inte träffat någon överenskommelse om att avstå från att fritt lämna motioner eller att endast närvara med ett visst antal ledamöter. En förutsättning för överenskommelsen är vidare att kyrkomötets ordförande kan anvisa goda tekniska förutsättningar. Överenskommelsen gäller inte för den andra sessionen.

Utvärderingar av kyrkomötets sammanträden

Utvärdering av kyrkomötet görs per regel i en cykel med enkäter som skickas till ledamöter och biskopar år ett respektive tre i en mandatperiod.

Utvärdering av kyrkomötet 2020

Efter genomförandet av kyrkomötet 2020 gjordes en anpassad enkätundersökning till följd av de särskilda förutsättningar som gällde för detta kyrkomöte, att det genomfördes digitalt med distansnärvaro, med färre tjänstgörande ledamöter i plenum och utskott och begränsat antal ärenden. Formerna byggde på en överenskommelse mellan gruppledarna för nomineringsgrupperna i kyrkomötet, som togs fram i dialog med kyrkomötets presidium (se ovan).

Enkäten skickades till alla 251 ledamöter i kyrkomötet samt biskoparna, sammanlagt 265 personer. Av dessa besvarade 188 personer enkäten. Av dem som svarade hade 115 personer tjänstgjort i ett utskott och/eller plenum.

Nedan följer en översiktlig redovisning av delar av svaren.

Enkäten inleddes med att respondenterna ombads ta ställning till om de ansåg att överenskommelsen var rimlig, med tanke på förutsättningarna. En majoritet, 61,7 procent, har svarat att de instämmer helt eller i hög grad, 19,1 procent att de instämmer delvis och 17 procent att de instämmer i låg grad eller inte alls. 2,1 procent svarade vet ej.

Motionsrätten till kyrkomötet var, enligt överenskommelsen, begränsad. I enkäten ställdes en fråga om respondenterna hade avstått från att lämna in motioner. Hälften av respondenterna, 50 procent, svarade att de avstått från att lämna in motioner medan den andra hälften svarade att de inte hade avstått.

Flera frågor ställdes i enkäten om de digitala utskottssammanträdena med distansnärvaro och om plenum med distansnärvaro. Sammanfattningsvis tyckte 8 av 10 att det fungerade bra (83,4 procent svarade att utskottssammanträdena hade fungerat bra och 77,1 procent att sammanträdena i plenum fungerat bra).

På en fråga om hur formen som plenum genomfördes på påverkade i vilken utsträckning respondenten begärt ordet var det endast cirka 2,2 procent som svarade att det gjorde det i större utsträckning. Drygt hälften 52,2 procent, svarade att de hade begärt ordet i samma utsträckning och 45,7 procent i mindre utsträckning. En motsvarande fråga ställdes avseende replik. På den svarade 4,8 procent att de hade begärt replik i större utsträckning, 35,7 procent i samma utsträckning och 59,5 procent i mindre utsträckning. På en fråga om de kunde tillgodogöra sig debatten i samma utsträckning som vid ett vanligt kyrkomöte svarade 68,1 procent att de kunde det, medan 17 procent svarade i mindre utsträckning och 14,9 procent i större utsträckning.

På en fråga om respondenten deltog i gruppmötena under båda sessionerna svarade 19,2 procent av de ledamöter som inte tjänstgjorde att de inte deltog under någon av sessionerna medan 71,2 procent svarade att de deltagit, 5,5 procent av dessa deltog enbart under session ett och 4,1 procent enbart under session två.

I enkäten ställdes också en fråga om vilket alternativ de tycker är bäst om inte 2021 års kyrkomöte kan genomföras som vanligt. Respondenterna kunde välja mellan tre svarsalternativ. Av de svarande angav 50,3 procent att kyrkomötet 2021 ska genomföras i annan anpassad form än den som var 2020 medan 36,9 procent svarade att de tycker att det ska genomföras på samma sätt som 2020 och 12,8 procent svarade vet ej.

Ledamöterna och biskoparna fick även svara på frågor såsom på vilket sätt de fick information om formerna för kyrkomötet 2020 och om det tyckte det var svårt att förstå formerna för kyrkomötet 2020. Det fanns också flertalet frågor kring hur det fungerade med teknik och support.

Motion 2020:6 Utvärdering av kyrkomötet 2020

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2020:6.

Utskottet konstaterar att en utvärdering har gjorts av kyrkomötet 2020, vilket framgår av bakgrundsbeskrivningen. Denna utvärdering tillgodoser enligt utskottet det förslag som lämnas i motionen. Utskottet vill också framhålla att 2020 års kyrkomöte genomfördes under speciella former på grund av särskilda, men tillfälliga, omständigheter som inte kunde förutses. Utskottet menar därför att det inte är ändamålsenligt att ianspråkta ytterligare resurser till en utredning som tar sin utgångspunkt i 2020 års kyrkomöte. Motionen ska därför avslås.

Motionerna 2020:19 och 2020:23 om antalet ledamöter i kyrkomötet

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2020:19.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2020:23.

Inledningsvis vill utskottet framhålla att frågor om formerna för demokratiarbete och demokratiska processer behöver prövas för var tid. Bland dessa frågor kan även antalet ledamöter i kyrkomötet vara en del. Utskottet konstaterar dock, i likhet med vad utskottet anfört i tidigare betänkanden, att antalet ledamöter i kyrkomötet kan sägas utgöra en avvägning mellan å ena sidan intresset av att skapa effektiva arbetsformer och hålla nere kostnaderna och, å andra sidan, intresset av att åstadkomma en ändamålsenlig representativitet. Den avvägningen är komplex och det är många parametrar som behöver vägas in. Enligt utskottet är det ur ett demokratiskt perspektiv centralt att kyrkomötet kan representera hela landet. Dessa skäl menar utskottet alltså är bärande. Utskottet anser mot bakgrund av det ovan sagda att kyrkostyrelsen inte bör ges något sådant uppdrag som motionärerna efterfrågar. Utskottet noterar även att kyrkostyrelsen, inom ramen för skrivelsen Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2022–2024 (KsSkr 2021:1, s. 7 f.), under kommande planeringsperiod planerar att initiera och igångsätta ett antal större utredningar gällande omställningar för hela Svenska kyrkan, bland annat avseende att säkra och utveckla den demokratiska styrningen för framtiden och utreda hur den kan upprätthållas till en lägre kostnad än idag. Med anledning av detta föreslår utskottet avslag på motionerna.

Motion 2021:53 Regler för kvalificerat beslutsfattande

Utskottets förslag: Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2021:53.

Utskottet vill inledningsvis framhålla att kyrkoordningens bestämmelser om beslutsfattande i kyrkomötet är centrala för Svenska kyrkan som demokratisk organisation. Det är därför angeläget att dessa bestämmelser är utformade på ett ändamålsenligt sätt som värnar kyrkans demokratiska grund. De särskilda omständigheter som kringgärdade beslutsfattandet vid 2020 års kyrkomöte är, enligt utskottet, inte något som ska utgöra en regelmässig ordning för beslutsfattande i kyrkomötet. Utskottet anser att de gällande bestämmelserna är tillräckliga och ger en god stabilitet. Utskottet vill dock understryka att det samtidigt kan finnas skäl som talar för att frågor om kyrkoordningens bestämmelser av detta slag, skulle kunna vara lämpliga att reflektera kring i ett senare skede. Det skulle exempelvis kunna ske vid en eventuell parlamentarisk

översyn av kyrkomötets organisation och struktur inom ramen för det arbete med omställning som kyrkostyrelsen aviserat i skrivelsen Verksamhet och ekonomi för Svenska kyrkans nationella nivå 2022–2024 (KsSkr 2021:1). Det finns mot bakgrund av det ovan sagda och vid en sammanvägd bedömning inte anledning att nu lämna ett uppdrag om att se över aktuella bestämmelser. Motionen ska därför avslås.

Motionerna 2021:83 och 2021:85 om mandatstöd och utbildning

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2021:83.
2. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2021:85.

Det mandatstöd som betalas ut till kyrkomötets nomineringsgrupper fungerar enligt utskottet väl. Med hänsyn till det syfte som mandatstödet fyller och det ramverk i övrigt som kringgärdar användandet av mandatstödet menar utskottet att det inte finns behov av att införa en striktare reglering. Utskottet vill särskilt framhålla vikten av tillit och förtroende gentemot nomineringsgrupperna och att detta är angeläget att värna även framgent. Det är även av betydelse att nomineringsgrupperna fortsatt ges möjlighet att anpassa användningen av mandatstödet efter de enskilda behov som varje nomineringsgrupp har, eftersom grupper har olika förutsättningar bland annat beroende på storlek. En strikt redovisningsskyldighet skulle även, enligt utskottet, kunna leda till en administrativ börda för såväl nomineringsgrupperna som kyrkostyrelsen. Utskottet menar vidare att den utbildning och det material som tillhandahålls förtroendevalda i kyrkomötet i kombination med möjligheten att använda mandatstödet i utbildningssyfte, kan täcka de utbildningsbehov som finns. När det gäller fysiska exemplar av kyrkoordningen ingår även detta i det material som det är möjligt att införskaffa med stöd av mandatstödet. Utskottet noterar samtidigt att den officiella utgåvan av kyrkoordningen enbart finns digitalt. Med anledning av detta föreslår utskottet avslag på motionerna.

Digitalt sammanträde den 6 oktober 2021

På organisationsutskottets vägnar

Louise Callenberg, ordförande

Edith Skarke, sekreterare

Migelle Wikström, sekreterare

Beslutande: Louise Callenberg, ordförande, Roberth Krantz, Monica Lindell Rylén, Tommy Eriksson, Mattias Benke, Per Lindberg, Sven Gunnar Persson, Anette Nordgren, Håkan Widepalm, Benny Ahremark Persson, Eric Westroth, Olle Reichenberg, Elisabeth Kullenberg, Lars B Andersson och Irene Oskarsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Lars-Ola Dahlqvist, Lars G Linder, Roger Eklund, Victor Ramström, Inger Harlevi, Ann-Christin Alexius, Kristina Bäckström, Arnold Boström, Christer Bengtsson, Margareta Karlsson, Gunvor Vennberg, Olov Lindquist och Marja Sandin-Wester.

Biskoparna Åsa Nyström och Karin Johannesson har deltagit i utskottets överläggningar.

Reservation 1

Vi reserverar oss mot beslutet att avslå motion 2021:53 Regler för kvalificerat beslutsfattande till förmån för bifall till motionen.

Sven Gunnar Persson och Per Lindberg

Reservation 2

Jag reserverar mig mot beslutet att avslå motion 2021:83 samt motion 2021:85 till förmån för bifall till motionerna.

Lars B Andersson

Reservation 3

Undertecknade reserverar oss till förmån för bifall av motion 2020:23.

Olle Reichenberg och Elisabeth Kullenberg

Reservation 4

Jag reserverar mig mot utskottets ställningstagande i detta ärende till förmån för bifall till motion 2020:19.

Sverigedemokraterna menar att det behövs en reduktion av antalet ledamöter i kyrkomötet, den nationella beslutandenivån, för att göra ekonomiska besparingar. Detta är primärt en symbolfråga för att medvetandegöra nedåt i organisationen att vi står inför stora ekonomiska utmaningar och att även det högsta beslutande organet är beredd att ta sin del av ansvar och besparing.

Eric Westroth

Särskilt yttrande

Jag stödjer utskottets förslag att avslå motionen 2020:6, men med motiveringen att en utredning för att möta nästa pandemi är för tidigt väckt. Man måste även inkludera kyrkomötet 2021 i en utvärdering av för att på ett korrekt sätt kunna skapa en strategi för kommande kyrkomöten vid nästa pandemi eller annan orsak till att kyrkomötet inte kan sammanträda under ordinarie förhållande.

Eric Westroth